

Archeologische opgraving Eeklo, Zuidmoerstraat

Titel

*Archeologische opgraving
Eeklo, Zuidmoerstraat*

Auteurs

Lina Cornelis, Olivier Van Remoorter & Inger Woltinge

Opdrachtgever

NV Villabouw Francis Bostoën

Projectnummer

2012-109

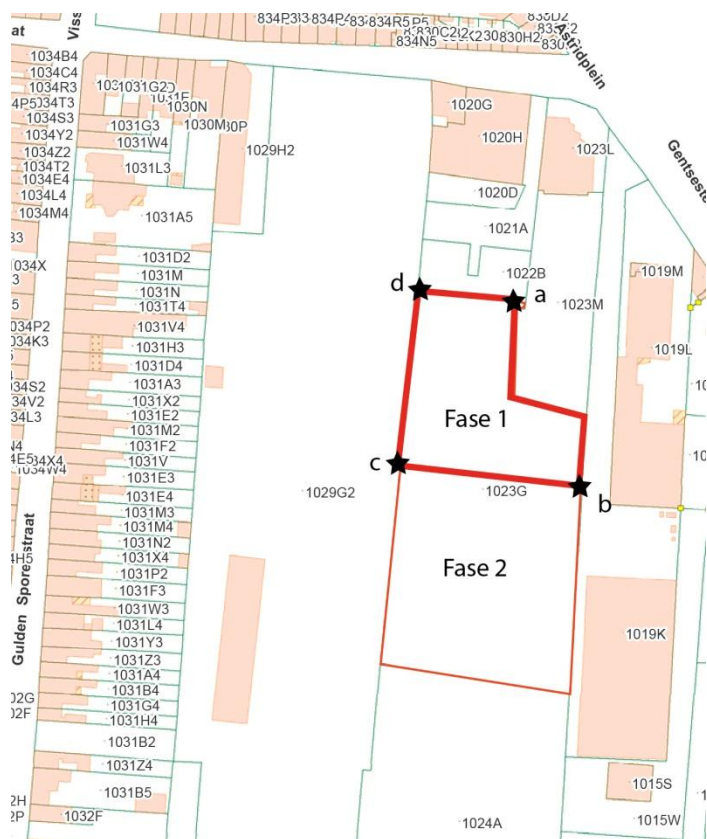
Plaats en datum

Gent , januari 2013

Reeks en nummer

*BAAC Vlaanderen Rapport 47
ISSN 2033-6898*

Niets uit deze uitgave mag zonder bronvermelding worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke andere manier dan ook.

Coördinaten:	a	X= 194499	Y= 207996
	b	X= 194469	Y= 208000
	c	X= 194502	Y= 207923
	d	X= 194463	Y= 207925
Onderzoek:	Archeologische opgraving		
Projectcode:	2012-109		
Opdrachtgever:	NV Villabouw Francis Bostoen Koninginnelaan 2-3, 9031 Drongen		
Uitvoerder:	BAAC bvba		
Vergunningsnummer:	2012/480		
Naam aanvrager:	Jeroen Vanden Borre		
Projectleiding:	Jeroen Vanden Borre		
Terreinwerk:	Jeroen Vanden Borre, Inger Woltinge, David Demoen, Lise Cox, David Janssens		
Verwerking:	Inger Woltinge		
Wetenschappelijke begeleiding:	niet van toepassing		
Trajectbegeleiding:	Stani Vandecatsye (Agentschap Onroerend Erfgoed)		
Specialistisch onderzoek:	niet van toepassing		
Bewaarplaats archief:	BAAC bvba		
Grootte projectgebied:	ca. 6500 m ²		
Grootte onderzochte oppervlakte:	2500 m ²		
Termijn:	Veldwerk: 5 dagen Uitwerking: 5 dagen		
Reden van de ingreep:	Verkavelingswerken		
Bijzonder voorwaarden:	Opgesteld door het Agentschap Onroerend Erfgoed		
Archeologische verwachting:	De voorafgaande archeologische prospectie met ingreep in de bodem bracht een aantal archeologische sporen aan het licht. In totaal werden vijf sleuven aangelegd. Ter hoogte van het plangebied werden antropogene sporen aangetroffen die wijzen op een occupatie tijdens de prehistorie, meer bepaald de metaaltijden, en mogelijk de middeleeuwen.		
Wetenschappelijke vraagstelling:	De vraagstelling van het onderzoek zal gericht zijn op het verkrijgen van een ruimtelijk en chronologisch inzicht in de aangetroffen antropogene sporen. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:		

1. *Wat is de archeologisch relevante geologische en bodemkundige opbouw? In hoeverre is de bodemopbouw intact? Is er sprake van*

bodemdegradatie en/of erosie, en wat vertelt dit over de intactheid van de sporen?

- 2. Wat is de aard, datering, spreiding en onderlinge samenhang van de sporen?*
- 3. Kan er een periodisering in het sporenbestand vastgesteld worden? Is er sprake van chronologische continuïteit? Kunnen er per periode diverse fasen in de occupatie van het terrein onderscheiden worden?*
- 4. In welke mate weerspiegelde het beperkte zicht van de proefsleuven de archeologische realiteit zoals die tevoorschijn kwam na de vlakdekkende ontzoding?*
- 5. Wat is de omvang, begrenzing en ruimtelijke structuur van de antropogene sporen, per periode/fase? Welke argumenten kunnen hiervoor aangereikt worden?*
- 6. Op welke manier is/zijn de nederzetting/erven en het omliggende cultuurlandschap ingericht (verkavelingsgreppels, afsluitingen e.d.)?*
- 7. Kunnen er uitspraken worden gedaan met betrekking tot de typen plattegronden en functionele en constructieve aspecten van de gebouwen? Is er sprake van herstelfasen? Zijn er aanwijzingen voor interne organisatie binnen de gebouwen?*
- 8. Tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren de vondsten? Wat is de conserveringsgraad en de vondstdichtheid?*
- 9. Wat kan er op basis van het organische en anorganische vondstmateriaal gezegd worden over de datering van de nederzetting, de functie van de nederzettingen als geheel en de verschillende onderdelen daarvan?*
- 10. Wat kan er op basis van het vondstmateriaal gezegd worden over de materiële cultuur, het voedselpatroon en de bestaanseconomie van de nederzetting?*
- 11. Wat is de relatie tussen de ligging van (onderdelen van) de nederzetting en hun landschappelijke omgeving?*
- 12. Wat kan er gezegd worden over de inrichting en vegetatie in de nabije en ruimere omgeving van de vindplaats en de verbouwde gewassen?*
- 13. Welke analyses dienen uitgevoerd om een inzicht te krijgen in de landschappelijke context van de site en de datering van de aangetroffen structuren/artefacten?*
- 14. Hoe past de vindplaats binnen het regionale landschap uit deze specifieke periode(s)? Zijn deze vergelijkbaar met andere soortgelijke vindplaatsen uit eenzelfde periode?*

Resultaten:

Tijdens het archeologisch onderzoek zijn geen noemenswaardige archeologische sporen aangetroffen. BAAC heeft geadviseerd de archeologische zone niet verder uit te breiden naar het zuiden. Het Agentschap Onroerend Erfgoed heeft dit advies gevolgd.

Inhoud

Samenvatting	7
1. Inleiding	8
1.1. Algemeen	8
1.2. Doel van het onderzoek	10
1.3. Aard van de bedreiging	11
2. Methode	12
3. Bodemkundige en archeologische gegevens	13
3.1. Bodemkundige gegevens	13
3.2. Beknopte historiek en archeologische gegevens	13
3.2.1. Historische achtergrond	13
3.2.2. Cartografische gegevens	14
3.2.3. Archeologische gegevens	15
4. Resultaten	17
4.1. Bodem en stratigrafie	17
4.2. Sporen en structuren	17
4.2.1. Antropogene sporen	17
4.2.2. Natuurlijke sporen	18
4.2.3. Subrecente en recente sporen	20
5. Vondstmateriaal	24
5.1. Aardewerk	24
5.2. Vuurstenen artefacten	24
6. Evaluatie vooronderzoek	26
7. Besluit en waardering	28
8. Bibliografie	29

Samenvatting

In opdracht van N.V. Villabouw Francis Bostoën heeft BAAC Vlaanderen een archeologisch onderzoek uitgevoerd aan de Zuidmoerstraat te Eeklo (gelegen in het noorden van de provincie Oost-Vlaanderen); dit als vervolg op een archeologische prospectie met ingreep in de bodem die uitgevoerd werd op de gegeven locatie door Studiebureau Archeologie tussen 6 en 7 augustus 2012.¹ Op de betreffende locatie zal door de geplande stedenbouwkundige werken het bodemarchief verstoord worden (Figuur 1).

Figuur 1. Situering onderzoeksgebied².

De voorafgaande archeologische prospectie met ingreep in de bodem bracht een aantal archeologische sporen aan het licht. Er werden vijf parallelle sleuven en één kijkvenster aangelegd. Het rapport van het vooronderzoek vermeldt het totale aangelegde oppervlak niet. Er werden antropogene sporen uit zowel de metaaltijden als de middeleeuwen aangetroffen die een vervolgonderzoek noodzakelijk maakten.

Het totale plangebied is ongeveer 2 ha groot. Tijdens het vooronderzoek is gebleken dat het westelijk deel geheel verstoord is door de fabriek die hier gestaan heeft. Het overgebleven oostelijk deel van het plangebied is ca. 6500m² groot. Dit terrein werd door het Agentschap Onroerend Erfgoed in twee delen gesplitst. Het noordelijke deel diende eerst onderzocht te worden. Het zuidelijke deel zou enkel (direct aansluitend aan de eerste fase van het onderzoek) onderzocht worden wanneer de resultaten van de opgraving van het noordelijke deel daartoe aanleiding zouden geven. In totaal werd 2500 m² door middel van een archeologische opgraving onderzocht. Er werden drie aaneengesloten werkputten uitgegraven.

Tijdens het onderzoek werden geen waardevolle archeologische sporen aangetroffen. Er is geadviseerd het onderzoeksgebied niet verder naar het zuiden uit te breiden. Dit advies is gevolgd door het Agentschap Onroerend Erfgoed.

¹ De Puydt en Smeets 2012

² GISoost 2012

1. Inleiding

1.1. Algemeen

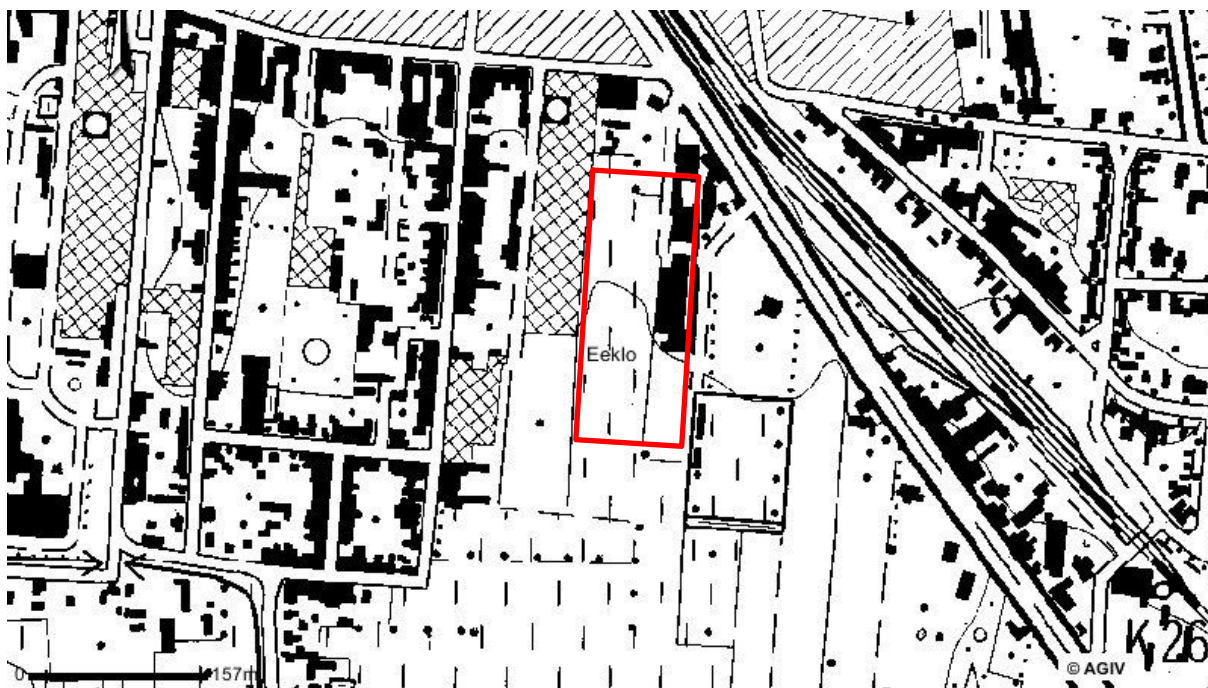
In opdracht van N.V. Villabouw Francis Bostoen heeft BAAC Vlaanderen een archeologisch opgraving uitgevoerd aan de Zuidmoerstraat te Eeklo (Figuur 2 Figuur 3). Op de betreffende locatie zal door stedenbouwkundige werken het bodemarchief verstoord worden. Op basis van de gegevens van het vooronderzoek kunnen sporen uit de metaaltijden en de middeleeuwen verwacht worden.

Figuur 2. Situering onderzoeksgebied op de stratenatlas³.

In het kader van het 'archeologiedecreet' (decreet van de Vlaamse Regering 30 juni 1993, houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium, inclusief de latere wijzigingen) en het uitvoeringsbesluit van de Vlaamse Regering van 20 april 1994, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. In het licht van de bestaande wetgeving heeft de opdrachtgever beslist, in samenspraak met het Agentschap Onroerend Erfgoed, eventuele belangrijke archeologische waarden te onderzoeken voorafgaande aan de werken aan de Zuidmoerstraat. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Aangezien behoud *in situ* niet mogelijk is, is gekozen voor een archeologisch onderzoek in navolging van het reeds eerder uitgevoerde archeologische prospectie met ingreep in de bodem.

³ AGIV 2012b.

Figuur 3. Situering onderzoeksgebied op de topografische kaart⁴.

De voorafgaande archeologische prospectie met ingreep in de bodem bracht een aantal archeologische sporen aan het licht. Er werden vijf parallelle sleuven aangelegd die haaks op de Zuidmoerstraat georiënteerd werden. In totaal werden 89 sporen aangetroffen, het merendeel hiervan waren (paal)kuilen. Daarnaast werden ook nog grachten, greppels, en ploeg- of spitsporen aangetroffen. Ter hoogte van het noordelijk uiteinde van sleuf 4 werd een kijkvenster aangelegd.⁵ Op basis van kleur en uitloging werden de sporen gedateerd in de metaaltijden enerzijds en de middeleeuwen anderzijds.

Een archeologisch vervolgonderzoek bleek noodzakelijk, gelet op de aard van de geplande ingrepen en de ondiepe bewaring van de aangetroffen archeologische sporen. In de westelijke helft van het plangebied is vervolgonderzoek niet nodig aangezien de bodem hier tot in de C-horizont verstoord is door de voormalige aanwezigheid van een fabriek.

Het overblijvende deel van het plangebied bedroeg zo'n 5700m². Ongeveer 2500m² diende onderzocht te worden in een eerste fase. Dit is ruwweg de noordelijke helft van de op te graven zone. Indien de sporendichtheid dit noodzakelijk maakt kan deze zone verder uitgebreid worden met nogmaals maximaal 3250m², dit in samenspraak met het Agentschap Onroerend Erfgoed. Er werden drie aangesloten werkputten opgegraven met een totale oppervlakte van 2325m².

Het onderzoek werd uitgevoerd tussen 4 tot en met 13 december 2012. Projectverantwoordelijke was Jeroen Vanden Borre. David Demoen, Lise Cox, David Janssens, Lina Cornelis, Olivier van Remoorter, Carola Stern, Sarah Schellens en Inger Woltinge werkten mee aan het onderzoek.

Contactpersoon bij de Vlaamse overheid, Agentschap Onroerend Erfgoed, was Stani Vandecatsye. Bij de opdrachtgever (N.V. Villabouw Francis Bostoen) was dit Guy Sysmans.

⁴ AGIV 2012a.

⁵ De Puydt en Smeets 2012, 9-11.

1.2. Doel van het onderzoek

De vraagstelling tijdens het onderzoek was gericht op het verkrijgen van een ruimtelijk en chronologisch inzicht in de aanwezige bewoningssporen. Bovendien is het de bedoeling dat er een evaluatie wordt gegeven van de methode van het proefsleuvenonderzoek. Het Agentschap Onroerend Erfgoed stelde hiervoor onderzoeksvragen op die door het archeologisch onderzoek beantwoord moeten worden. De onderzoeksvragen luiden als volgt:

1. Wat is de archeologisch relevante geologische en bodemkundige opbouw? In hoeverre is de bodemopbouw intact? Is er sprake van bodemdegradatie en/of erosie, en wat vertelt dit over de intactheid van de sporen?
2. Wat is de aard, datering, spreiding en onderlinge samenhang van de sporen?
3. Kan er een periodisering in het sporenbestand vastgesteld worden? Is er sprake van chronologische continuïteit? Kunnen er per periode diverse fasen in de occupatie van het terrein onderscheiden worden?
4. In welke mate weerspiegelde het beperkte zicht van de proefsleuven de archeologische realiteit zoals die tevoorschijn kwam na de vlakdekkende ontzoding?
5. Wat is de omvang, begrenzing en ruimtelijke structuur van de antropogene sporen, per periode/fase? Welke argumenten kunnen hiervoor aangereikt worden?
6. Op welke manier is/zijn de nederzetting/erven en het omliggende cultuurlandschap ingericht (verkavelingsgreppels, afsluitingen e.d.)?
7. Kunnen er uitspraken worden gedaan met betrekking tot de typen plattegronden en functionele en constructieve aspecten van de gebouwen? Is er sprake van herstelfasen? Zijn er aanwijzingen voor interne organisatie binnen de gebouwen?
8. Tot welke vondsttypen of vondstcategorieën behoren de vondsten? Wat is de conserveringsgraad en de vondstdichtheid?
9. Wat kan er op basis van het organische en anorganische vondstmateriaal gezegd worden over de datering van de nederzetting, de functie van de nederzettingen als geheel en de verschillende onderdelen daarvan?
10. Wat kan er op basis van het vondstmateriaal gezegd worden over de materiële cultuur, het voedselpatroon en de bestaanseconomie van de nederzetting?
11. Wat is de relatie tussen de ligging van (onderdelen van) de nederzetting en hun landschappelijke omgeving?
12. Wat kan er gezegd worden over de inrichting en vegetatie in de nabije en ruimere omgeving van de vindplaats en de verbouwde gewassen?
13. Welke analyses dienen uitgevoerd om een inzicht te krijgen in de landschappelijke context van de site en de datering van de aangetroffen structuren/artefacten?
14. Hoe past de vindplaats binnen het regionale landschap uit deze specifieke periode(s)? Zijn deze vergelijkbaar met andere soortgelijke vindplaatsen uit eenzelfde periode?

1.3. *Aard van de bedreiging*

Op de locatie aan de Zuidmoerstraat worden verkavelingswerken gepland, waardoor het bodemarchief zal verstoord worden. De realisatie hiervan impliceert bodemingrepen waarbij eventuele aanwezige archeologische restanten dreigen verloren te gaan. Aangezien *in situ* bewaring van eventuele archeologische waarden uitgesloten is door de beperkte diepte van de sporen ten opzichte van de diepte van de geplande graafwerkzaamheden, is gekozen voor een definitieve opgraving van een deel van het plangebied. Het westelijk deel van het terrein komt niet voor opgraving in aanmerking doordat de bodem hier dusdanig diep verstoord is dat eventueel aanwezige sporen verdwenen zullen zijn.

2. Methode

De te onderzoeken opgravingszones werden door een landmeter voorafgaand aan de opgraving op het terrein afgebakend.

Tijdens de archeologische opgraving werd 2500m² (zie allesporenkaart in de bijlage) aangelegd op het archeologisch relevante niveau; dit onder permanente begeleiding van drie archeologen. Het maaiveld bevond zich op een hoogte van gemiddeld 7,7m +TAW. Alle sporen werden ingetekend door middel van een Robotic Total Station (RTS) en gedocumenteerd aan de hand van beschrijvingen en foto's. Sporen werden gecoupeerd om tot een goede interpretatie en waardering te komen. Na registratie van coupes werden deze afgewerkt. Coupes van antropogene sporen werden gefotografeerd en getekend op schaal 1:20. Coupes op natuurlijke of recente sporen werden niet getekend. Een aantal van deze coupes werd wel gefotografeerd ter illustratie. Met behulp van een metaaldetector werden eventuele metaalvondsten opgespoord. Deze kregen een vondstnummer en werden op het plan aangeduid met code "Md".

De hoogtes, vlakken en sporen zijn ingemeten tegenover exacte meetpunten, die door een beëdigd landmeter zijn uitgezet.

Er werden vijf profielputten aangelegd tot op de moederbodem om inzicht te krijgen in de lokale stratigrafie. Zo'n bodemprofiel was (min.) 1m breed en werd gefotografeerd en getekend op schaal 1:20. Vondsten tijdens aanleg werden verzameld in vakken van 5 bij 5 m. Vondsten uit sporen werden per spoor verzameld. Materiaal uit een coupe en de afwerking ervan werd onder hetzelfde vondstnummer geregistreerd.

Na afloop van het onderzoek werden de werkputten met instemming van Onroerend Erfgoed Vlaanderen gedicht.

3. Bodemkundige en archeologische gegevens

3.1. Bodemkundige gegevens

Analyse van de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Agentschap Geografische Informatie Vlaanderen, AGIV) toont aan dat het onderzoeksgebied ingeschreven staat als bebouwde zone (OB) (afbeelding 4)⁶.

Figuur 4. Situering onderzoeksgebied op de bodemkaart⁷.

De onderzoekslocatie ligt nabij het centrum van Eeklo en daarom is deze bodemkundig niet heel nauwkeurig gekarteerd. Het terrein is deels als bebouwde terreinen omschreven, maar een deel van het terrein staat als Zch omschreven, een matig droge zandbodem met verbrokkelde ijzer en/of humus B horizont.⁸

3.2. Beknopte historiek en archeologische gegevens

3.2.1. Historische achtergrond

De stad Eeklo bestaat in ieder geval vanaf de 13^e eeuw en wordt vermeld als tiendenplichtig vanaf 1228. Tussen de 13^e en 16^e eeuw maakt de stad een bloeiperiode door, daarna wordt zij een tijdlang min of meer verlaten tengevolge van de godsdienstoorlogen. Na het herstel van de rust wordt tijdens de industrialisatie in de 19^e eeuw een bloeiende textiel- en meubelindustrie ontwikkeld.

⁶ AGIV 2012c.

⁷ AGIV 2012c.

⁸ AGIV 2012c.

De historische stadskern van Eeklo loopt ongeveer tot aan de Zuidmoerstraat. De kern lag van oudsher vrij alleenstaand in het land: rondom de stad waren akkers, weilanden, bos en veengebied.⁹ De straatnamen 'Noordmoerstraat' en 'Zuidmoerstraat' herinneren aan de aanwezigheid van de veengebieden.

3.2.2. Cartografische gegevens

Een andere belangrijke informatiebron is het historisch kaartmateriaal. Op basis van deze oude kaarten kan een beeld geschetst worden van hoe de bebouwing evolueerde door de eeuwen heen. Er moet wel rekening gehouden worden met het feit dat de draad slechts kan opgepikt worden vanaf het moment dat de eerste kaarten voor het gebied verschenen, te weten vanaf de 16e eeuw. Afwezigheid van bebouwing op de kaarten is overigens geen garantie dat er ook niets heeft gestaan op het moment van 'opname'. Vooral in de beginperiode tekenden cartografen vaak slechts de grotere nederzettingen en belangrijke bouwwerken als kerken, kloosters en kastelen in. Hieronder wordt de ontwikkeling van de onderzoekslocatie weergegeven. Deze selectie bevat enkel kaarten die gedetailleerd genoeg zijn om een blik te kunnen werpen op het onderzoeksgebied.

Een van deze kaarten is opgesteld door de Joseph-Johann-Franz (Graaf) de Ferraris (*Kabinetskaart der Oostenrijke Nederlanden en het Prinsbisdom Luik*) (1726-1814). Hij stelde in 1769 voor om een gedetailleerde kaart op te stellen van de Oostenrijkse Nederlanden om de bestaande leemtes van reeds bestaande kaarten aan te vullen (Figuur 5)¹⁰.

Figuur 5. Uitsnede uit de Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik (Ferrariskaart)¹¹.

Op deze kaart is er een net ten noorden van de op te graven zone een gebouw te zien. De rest van de terreinen zijn weilanden omzoomd door bomen.

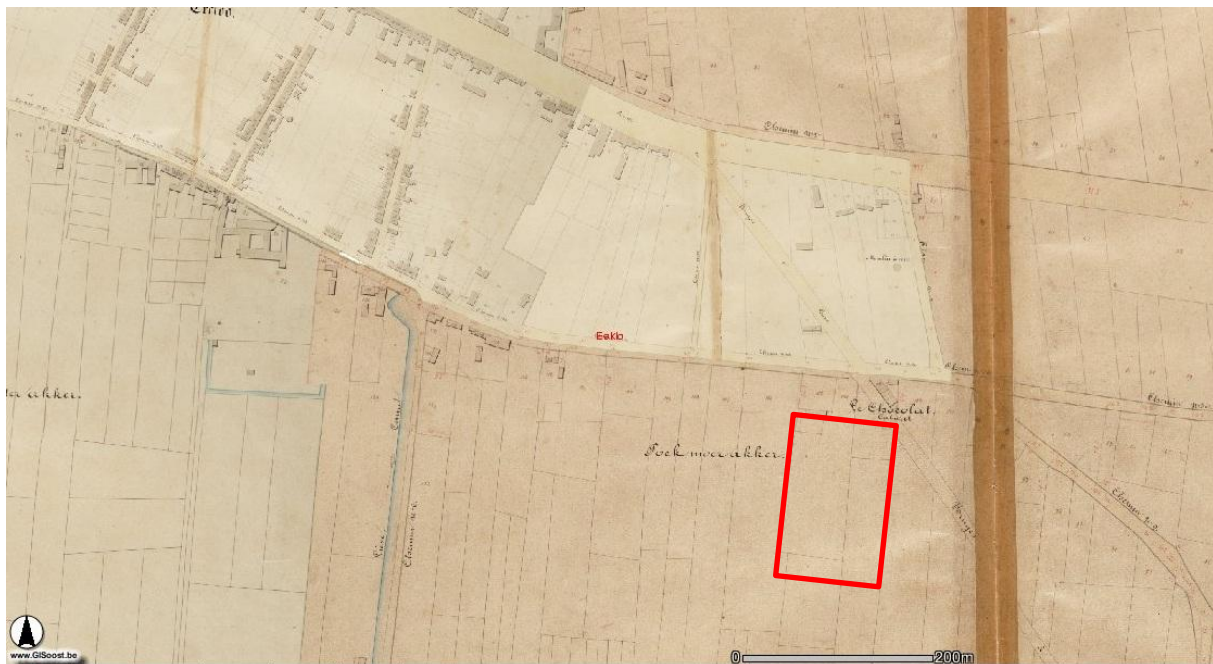
Een volgende kaart die gebruikt werd om een evolutie te kunnen weergeven is de *Atlas der buurtwegen*. Deze werd omstreeks 1844 opgesteld en geeft een zeer accuraat beeld van onze streken tijdens deze periode (Figuur 6)¹². Ook op deze is hetzelfde beeld als op de Ferraris kaart op te merken. Het gaat om weilanden met ten noorden van de op te graven zone een gebouw.

⁹ Ryserhove & Tondat 1973

¹⁰ Digitale Bibliotheek van de Koninklijke Bibliotheek van België 2012a.

¹¹ Digitale Bibliotheek van de Koninklijke Bibliotheek van België 2012a.

¹² Provincie Oost-Vlaanderen 2012

Figuur 6. Uitsnede van het plangebied uit de Atlas der buurtwegen (1841).¹³

Een laatste kaart is deze opgesteld door *Philippe-Christian Popp* tussen 1842 en 1879 (*Atlas cadastral parcellaire de la Belgique*). Hij wilde alle kadasterplannen van heel België beschikbaar maken voor iedereen voor een bescheiden prijs. Toen hij stierf in 1879 werd zijn werk verder gezet door zijn weduwe, Caroline-Clémence Boussart (1808-1891)¹⁴. Helaas zijn de kaarten voor het gebied van Eeklo niet digitaal beschikbaar.

Uit de Atlas van de Buurtwegen kunnen we opmaken dat de huidige bebouwing rondom het terrein zich pas in de tweede helft van de 19de eeuw en 20ste eeuw heeft ontwikkeld.

3.2.3. Archeologische gegevens

3.2.3.1. Bekende archeologische vondsten

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) geeft verschillende archeologische waarden weer in de omgeving van het onderzoeksgebied (Figuur 7)¹⁵. Binnen een straal van 500 m bevinden zich vier meldingen in de CAI van archeologische waarden. Ongeveer 500 m ten westen van het plangebied bevindt zich de kapel OLV Ten Doorne (CAI 30432). Tegenwoordig maakt de kapel deel uit van een klooster- en schoolcomplex, maar ze dateert al uit de 15^e eeuw. Zo'n 300 meter ten noordoosten van het plangebied heeft een in de 13^e eeuw opgericht 'passantenhuis' of hospitaal gestaan (CAI 31511). Het hospitaal zelf is verdwenen, maar de straatnaam Hospitaalstraat herinnert nog aan het gebouw. Aan deze Hospitaalstraat zijn Romeinse munten en twee flesjes gevonden (CAI 32067). De datering van de vondsten is niet geheel zeker, maar is in de CAI weergegeven als 3^e eeuw.

Tenslotte lag op ongeveer 200 m ten noordoosten van het terrein aan de Zuidmoerstraat een molen, daterend uit de 16^e eeuw. De molen is kort na de bouw vernietigd en in de 17^e eeuw ernaast weer opgebouwd. Deze molen is inmiddels ook verdwenen.

¹³ GISoost.be.

¹⁴ Digitale Bibliotheek van de Koninklijke Bibliotheek van België 2012b.

¹⁵ CAI 2012.

Figuur 7. Archeologische vindplaatsen in de omgeving het plangebied zoals aanwezig in de Centrale Archeologische Inventaris (CAI).

3.2.3.2. Archeologisch vooronderzoek

De voorafgaande archeologische prospectie met ingreep in de bodem bracht een aantal archeologische sporen aan het licht. Er werden vijf sleuven aangelegd die dwars op de Zuidmoerstraat georiënteerd werden. In totaal werden 89 sporen aangetroffen, het merendeel hiervan waren kuilen. Daarnaast werden ook nog grachten en greppels, paalkuilen en ploeg- of spitsporen aangetroffen. Ter hoogte van het noordelijk uiteinde van sleuf 4 werd een kijkvenster aangelegd.¹⁶

Er werd weinig materiaal gevonden. Op basis van kleur en uitloging werden de sporen onderverdeeld in drie categorieën, te weten lichtgrijze sporen met een vage aflijning, bruin tot donkerbruine sporen met een iets scherpere aflijning en donkergrijs/bruine sporen met zeer scherpe aflijning.

De laatste groep sporen werd op basis van een coupe en vondsten geïnterpreteerd als postmiddeleeuws tot recent. Aan de hand van de iets vagere aflijning werden de bruin tot donkerbruine sporen geïnterpreteerd als ouder dan de postmiddeleeuws/recente sporen. De aflijning van de grijze sporen was nog vager en deze werden derhalve geïnterpreteerd als prehistorische sporen, hoewel er geen vondsten zijn gedaan die deze datering kunnen ondersteunen.

¹⁶ De Puydt en Smeets 2012, 9-11.

4. Resultaten

Hieronder worden de resultaten van de opgraving aan de Zuidmoerstraat te Eeklo besproken. Er wordt aandacht gegeven aan de bodem op het terrein, de vastgestelde stratigrafie en aan de sporen. De interpretatie van sporen gebeurt aan de hand van veldwaarnemingen en het vondstmateriaal dat in detail wordt beschreven in hoofdstuk 5.

4.1. Bodem en stratigrafie

De bodem in het plangebied bestaat uit zwak siltig matig fijn zand (Zs1) zonder bodemvorming. Het terrein wordt gekenmerkt door een zeer hoge grondwaterspiegel. Gezien het toponiem 'Zuidmoerstraat' is het waarschijnlijk dat het terrein al geruime tijd deel uitmaakt van een nat gebied en derhalve van oudsher al te vochtig is geweest voor bodemvorming.

Direct onder de bouwvoor bevindt zich de C-horizont. Deze is lichtgeel en sterk gebioturbeerd door met name mollen- en wormgangen.

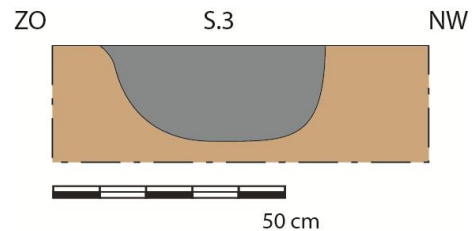
Gezien de natte omstandigheden in het verleden leek het niet waarschijnlijk dat op het terrein uitgebreide woonstructuren tevoorschijn zouden komen.

4.2. Sporen en structuren

4.2.1. Antropogene sporen

De antropogene archeologische sporen vormen een zeer beperkte categorie in de resultaten van de opgraving aan de Zuidmoerstraat te Eeklo. Er zijn nauwelijks relevante archeologische sporen van archeologische ouderdom; bovendien hebben de meeste antropogene sporen een subrecente of recente datering.

De grijze, vaag afgelijnde sporen die in het vooronderzoek prehistorisch zijn genoemd, zijn tijdens het definitieve onderzoek als natuurlijk geïnterpreteerd. Slechts één spoor zou mogelijk een prehistorische (paal)kuil kunnen zijn (S3, Figuur 8), maar vondstmateriaal om deze datering te ondersteunen ontbreekt. Het spoor ligt in het uiterste noordwesten van het terrein, heeft een lichtgrijze vulling en een diffuse aflijning in de coupe. In het vlak is de aflijning nog onduidelijker als gevolg van bioturbatieprocessen. Tijdens het couperen kwamen drie stukken vuursteen tevoorschijn, niet uit het spoor zelf maar uit de moederbodem naast het spoor. Er zijn geen associaties tussen het spoor en de vondsten. De vondsten worden in het volgende hoofdstuk uitvoeriger besproken.

Figuur 8. Foto en tekening van de coupe op S3. Dit lichtgrijze spoor is een mogelijk prehistorische (paal)kuil. Er zijn echter geen vondsten gedaan om deze datering te ondersteunen. In de moederbodem in de directe omgeving van het spoor zijn wel bewerkte stukken vuursteen gevonden.

4.2.2. *Natuurlijke sporen*

Verreweg de meeste sporen die werden blootgelegd aan de Zuidmoerstraat zijn het gevolg van natuurlijke processen. Het gaat om boomvallen, verkleuringen in de grond ten gevolge van de aanwezigheid van bomen en mollen- en wortelgangen en een natuurlijke waterloop.

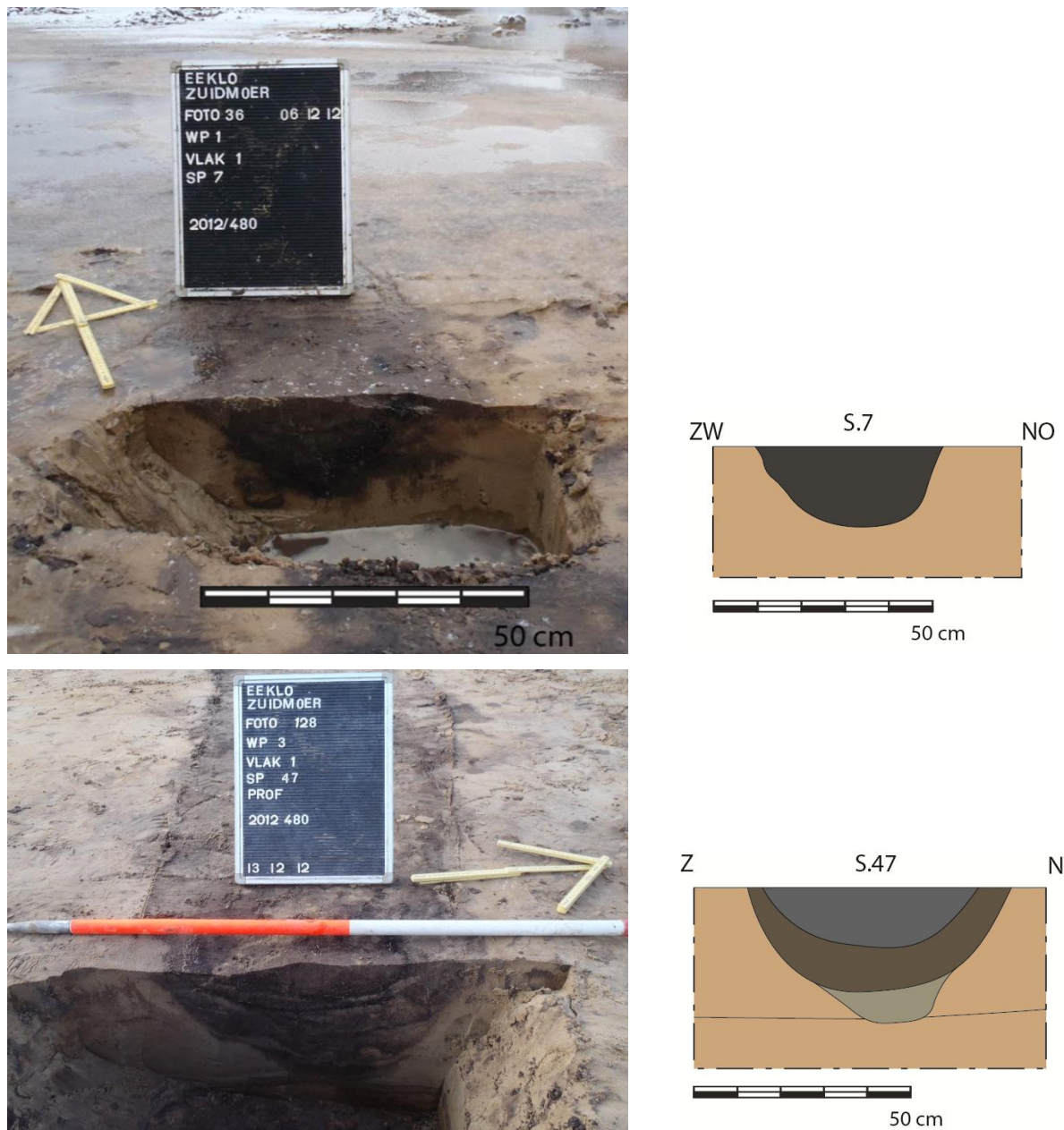
In Figuur 9 zijn enkele voorbeelden van natuurlijke sporen weergegeven.

De meanderende waterloop met de spoornummers S7/37/47 lijkt uit te monden in S82 (zie allesporenkaart in de bijlage). De interpretatie van deze waterloop is niet direct duidelijk, aangezien vulling en diepte ten opzichte van het vlak geen aanleiding geven om een recente datering toe te kennen. De vulling is erg organisch (zie Figuur 10). Het meanderende karakter doet vermoeden dat deze niet opzettelijk gegraven is. Bovendien zijn in coupes geen spitsporen onderin het spoor waargenomen. Gezien de natte omgeving is de meeste reële interpretatie dan ook dat het hier een natuurlijke waterloop of beekje betreft dat toevallig uitmondt in een later gegraven sloot (S82). Mogelijk heeft het verder gestroomd, maar is het beekje opgenomen in S82.

Dezelfde interpretatie werd gegeven aan de gracht/sloot met de spoornummers S20/32/36. Deze is een aftakking van de hierboven genoemde waterloop en heeft dezelfde kenmerken.

Figuur 9. Enkele voorbeelden van natuurlijke sporen aangetroffen tijdens de opgraving aan de Zuidmoerstraat te Eeklo. Het gaat van linksboven met de klok mee om de sporen 12, 13, 34 en 79. De sporen bevinden zich verspreid over het terrein.

Figuur 10. Foto's en tekeningen van coupes op S7 en S47 (zelfde spoor). Het betreft waarschijnlijk een natuurlijk waterloopje, gezien de organische vulling en meanderende loop (zie allesporenkaart in de bijlage).

4.2.3. Subrecente en recente sporen

In het plangebied zijn tijdens de opgraving voornamelijk (sub)recente sporen aangetroffen. Deze zijn in de meeste gevallen niet gecoupeerd omdat direct aan het vlak duidelijk was dat het om recente sporen ging. Een aantal is gecoupeerd om zeker te zijn van de interpretatie. De sporen vallen uiteen in grachten, kuilen en paalkuilen.

4.2.3.1. Grachten

In de noordelijke helft van het opgravingsterrein bevinden zich vijf grachten of sloten die min of meer west-oost lopen (S10/91, S11, S17, S23/65, S35/71 en S40). De grachten zijn recent van datering gezien hun hoge insnijding in het profiel: ze starten vanaf de recente bouwvoor. Verder hebben ze een grijze tot donkergrijsbruine tamelijk homogene vulling en bevatten ze in twee gevallen baksteenfragmenten (S10 en S35/71). S35/71 loopt van de westelijke grens van het opgravingsterrein tot aan de brede, lange gracht die noord-zuid door de oostelijke helft van het terrein loopt (S82). Een

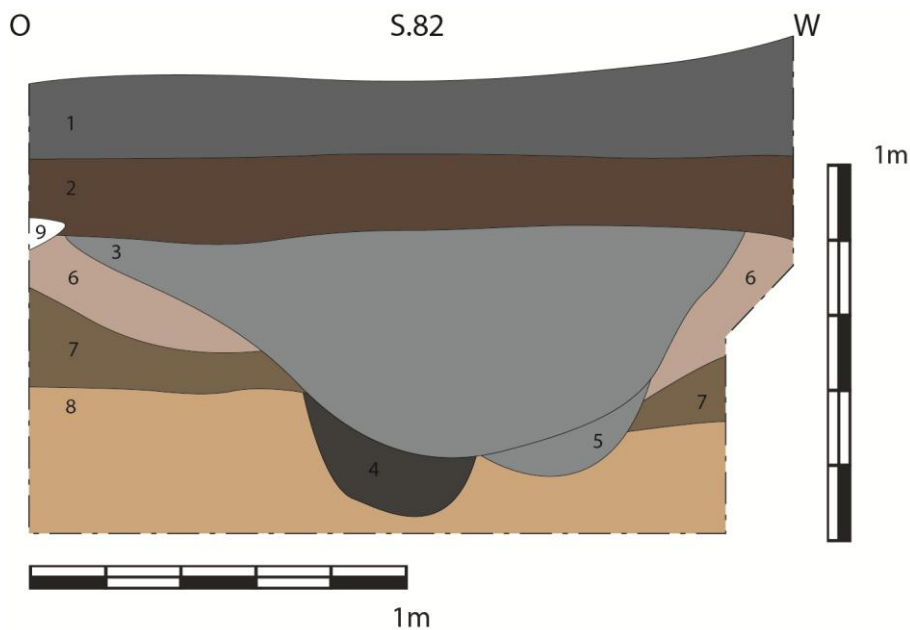
scheidslijn tussen deze gracht en S82 was niet te zien en het lijkt dan ook waarschijnlijk dat S35/71 op S82 aansloot. Dat geldt ook voor S23/65, hoewel deze gracht of sloot ook ten oosten van S82 doorloopt. De overige drie grachten werden tijdens aanleg ook over een breder traject gezien, maar op de diepte van het vlak, juist onder de bouwvoor, waren ze niet meer over de gehele breedte van het terrein zichtbaar. Al deze grachten zijn geïnterpreteerd als (sub)recente afwateringssloten voor het zeer natte terrein. Een meer exacte datering is onmogelijk door gebrek aan duidelijk dateerbare vondsten.

Aan de oostzijde van S82 zijn nog twee oost-west georiënteerde grachten (S67 en S78) en een min of meer oost-west georiënteerd exemplaar (S85) aanwezig. Alle drie monden ze uit in S82, dat op deze manier een soort hoofdontwateringssloot van het gebied lijkt te zijn geweest¹⁷. De datering van deze grachten is dan ook (sub)recent. Hetzelfde geldt voor de gracht die in het uiterste oosten van het zuidelijk deel van het opgravingsterrein nog juist tevoorschijn kwam. De gracht loopt parallel met S82, wordt oversneden door S85 en is ook (sub)recent van datering.

De lange gracht van noord naar zuid, S82, is tijdens het vooronderzoek ook aangesneden, maar de breedtegrenzen konden niet worden gegeven aangezien deze buiten de 2 m brede proefsleuf vielen. Een kijkvenster op een of twee locaties had duidelijk gemaakt dat de sloot een breedte heeft van ongeveer 2 m. De diepte onder aanlegvlak van de opgraving bedroeg gemiddeld 80 cm. De sloot is gecoupeerd tegen de putwand in het zuiden van het terrein om zo inzicht te krijgen in de hoogte waarop de sloot insnijdt in het profiel (Figuur 11). De sloot blijkt in te snijden op het niveau van de subrecente bouwvoor (laag 2 in de profieltekening). Gezien de kleur en het nauwelijks te maken onderscheid tussen deze bouwvoor en de vulling van de sloot bevond de originele hoogte van de sloot zich eerder in deze bouwvoor dan er onder en dateert daarmee ongeveer gelijktijdig met de subrecente bouwvoor.

Onderin de sloot zijn een smallere sloot of greppel (laag 4) en een uitslijting (laag 5) aanwezig. De smallere sloot heeft een matig organische vulling, het uitgesleten deel heeft een opvulling die sterk lijkt op die van de hoofdsloot. De sloot is tot zo'n 40 (grote sloot) tot 60 (smallere greppel) cm onder de huidige grondwaterspiegel ingegraven.

¹⁷ Persoonlijk commentaar van brandweercommandant dhr. Michaël Hoornaert was dat op ongeveer deze locatie niet lang geleden een perceelscheiding liep in de vorm van een sloot.

- 1 Zand zwak siltig, matig fijn, donkergrijs, Fe, Mn, BS1, recente bouwvoor
- 2 Zand zwak siltig, matig fijn, donkerbruin met grijze en gele vlekken, Fe, HK, Mn, BS1, subrecente bouwvoor
- 3 Zand zwak siltig, matig fijn, grijs met donkerbruingrijze vlekken, HK, Fe, Mn, BS1, slootvulling
- 4 Zand zwak siltig, matig fijn, donkerbruingrijs/lichtgrijs gevlekt, donkere bandjes, H2, slootvulling
- 5 Zand zwak siltig, matig fijn, grijs/bruin gevlekt, HK1, slootvulling
- 6 Zand zwak siltig, matig fijn, lichtgeel, Mn, Fe, bioturbatie, C-horizont boven grondwaterspiegel
- 7 Zand zwak siltig, matig fijn, lichtgeel, Mn, Fe, bioturbatie, C-horizont onder grondwaterspiegel
- 8 Zand zwak siltig, matig fijn, lichtgeel, C-horizont onder grondwaterspiegel met spoelbandjes
- 9 Recente verstoring

Figuur 11. Foto en coupetekening van S82, de lange gracht die van noord naar zuid door de oostelijke helft van het plangebied loopt.

4.2.3.2. (Paal)kuilen

Over het hele terrein zijn tien kuilen van subrecente en recente datering gevonden. De functie van de kuilen is niet te achterhalen, maar een archeologische relevantie is er zeker niet. Het gaat mogelijk om kuilen die het gevolg zijn van graafwerkzaamheden voor terreinafbakening en dergelijke. Vier van de

kuilen zijn duidelijke paalkuilen (S77, S84, S89 en S96). Twee van deze paalkuilen, S77 en S96 bevatten nog resten van houten palen (Figuur XX).

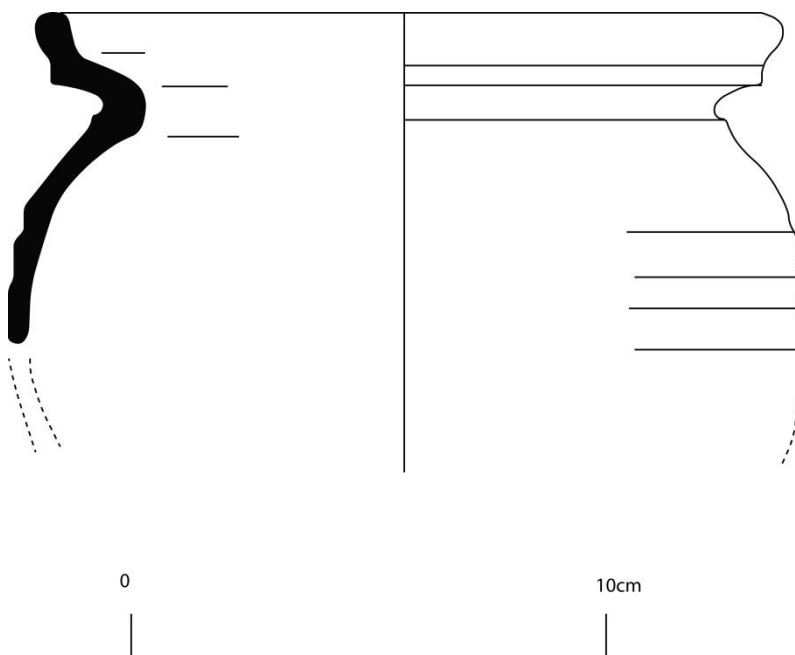
Figuur 12. Foto en tekening van de coupe op S96, een recente paalkuil waar nog een restant van de houten paal in zit.

5. Vondstmateriaal

5.1. Aardewerk

In totaal werden elf fragmenten aardewerk gevonden. Het merendeel hiervan, acht scherven, is roodbakkend geglaazuurd aardewerk. Vijf van de fragmenten zijn afkomstig uit S92, de overige stukken zijn aanlegvondsten waarvan twee ter hoogte van de gracht met spoornummer S82. Het aardewerk is niet specifiek te dateren dan vanaf de late middeleeuwen tot de Nieuwe Tijd. Gezien het ontbreken van middeleeuwse sporen ligt een latere datering van het materiaal meer voor de hand.

De andere twee scherven komen uit S85, een (sub)recente gracht in het zuidoosten van het terrein. Het betreft grijs aardewerk met een geknepen voet die we in de Late Middeleeuwen kunnen dateren.

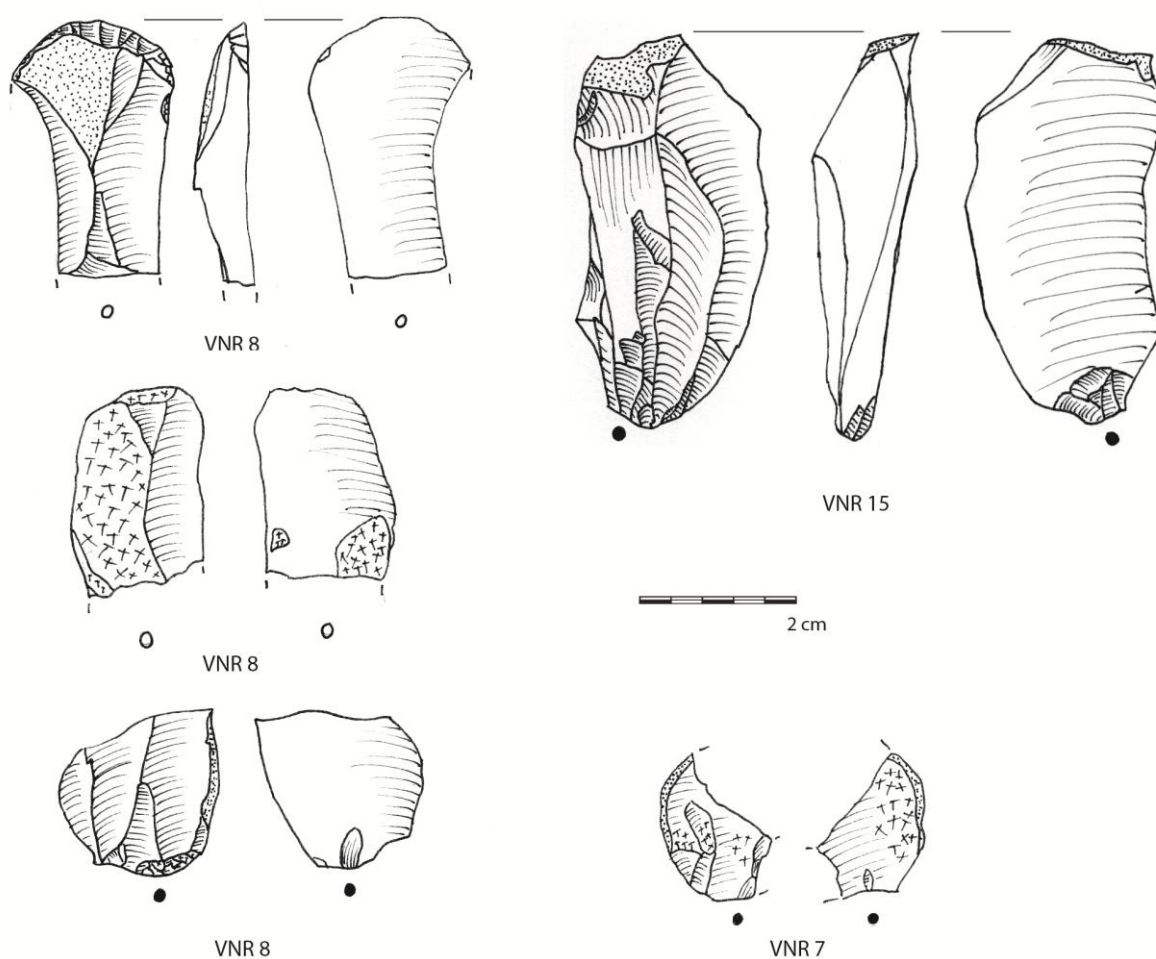
Figuur 13. Vondstnummer 18 (spoor 92)

5.2. Vuurstenen artefacten

Tijdens de aanleg van het leesbaar vlak en het couperen van spoor 3 zijn vuurstenen artefacten gevonden. In totaal werden 15 stukken vuursteen geborgen. Er is slechts één werktuig gevonden, een eindschrabber op een kling van fijnkorrelige donkergrijs/zwarte vuursteen (vondstnummer 8). De schrabber heeft op de dorsale zijde cortex en vier negatieven. Het artefact is gebroken waardoor het proximale deel daarmee de slagbult niet meer aanwezig zijn. Er kan dan ook niets gezegd worden over de slagtechniek. Er zijn geen sporen van hernieuwde retouche op het werktuiguiteinde, maar er is wel een secundaire laterale afhaking aan de linkerzijde (gezien van dorsale zijde) van de schrabber te zien. Aanwijzingen waarom deze afhaking is uitgevoerd zijn er niet: het betreft geen typische stekerafslag en er zijn geen sporen van verdere bewerking op het artefact te zien. Tussen de vuurstenen bevindt zich daarnaast één kling van dezelfde fijnkorrelige vuursteen (vondstnummer 15). Op de dorsale zijde bevinden zich vier grote negatieven en een groot aantal kleine. Op het distale uiteinde is cortex aanwezig. De slagbult is tamelijk geprononceerd en bevat twee grote littekens. De kling is gebroken, waarschijnlijk postdepositioneel. Gezien de onregelmatigheid in de negatieven, de variabele dikte van het stuk en de aanwezigheid van cortex lijkt het eerder een preparatiestuk dan een halffabriekaat.

Naast de schrabber en kling zijn er zes afslagen van hoogstwaarschijnlijk antropogene oorsprong gevonden. Twee daarvan zijn, net als de schrabber, afkomstig uit de coupe van S3. Beide zijn van dezelfde fijnkorrelige donkergrijze vuursteen en beide zijn gebroken. Een van de exemplaren is licht verbrand (zie Figuur 14, linksmidden). Van de overige afslagen is nog een exemplaar licht verbrand (vondstnummer 7). De afslag is gebroken, bevat een potlid aan de dorsale zijde en links lateraal een fragment cortex. Een van de andere afslagen vertoont een klein plekje melkpatina (vondstnummer 16), wat wil zeggen dat het artefact gedurende een langere periode aan het oppervlak heeft gelegen. Ook dit stuk bevat cortex. Van de zes afslagen is er één geïnterpreteerd als waarschijnlijk van antropogene oorsprong. Dat dit niet met zekerheid te zeggen is, ligt aan het feit dat het stuk tweezijdig gebroken is en beide uiteinden missen. De beperkte dikte en regelmatigheid van de afslag doen vermoeden dat het om een intentionele afslag gaat, maar helemaal zeker is dit niet. De dorsale zijde van het stuk bestaat volledig uit cortex.

Tenslotte zijn zeven stukken onbewerkt vuursteen gevonden. Exacte maten en gewichten en beschrijvingen van kleur en fijnkorreligheid zijn te vinden in de splitslijst die als bijlage bij het rapport is opgenomen.

Figuur 14. Schrabber (linksboven), kling (rechtsboven) en afslagen uit Eeklo Zuidmoerstraat.

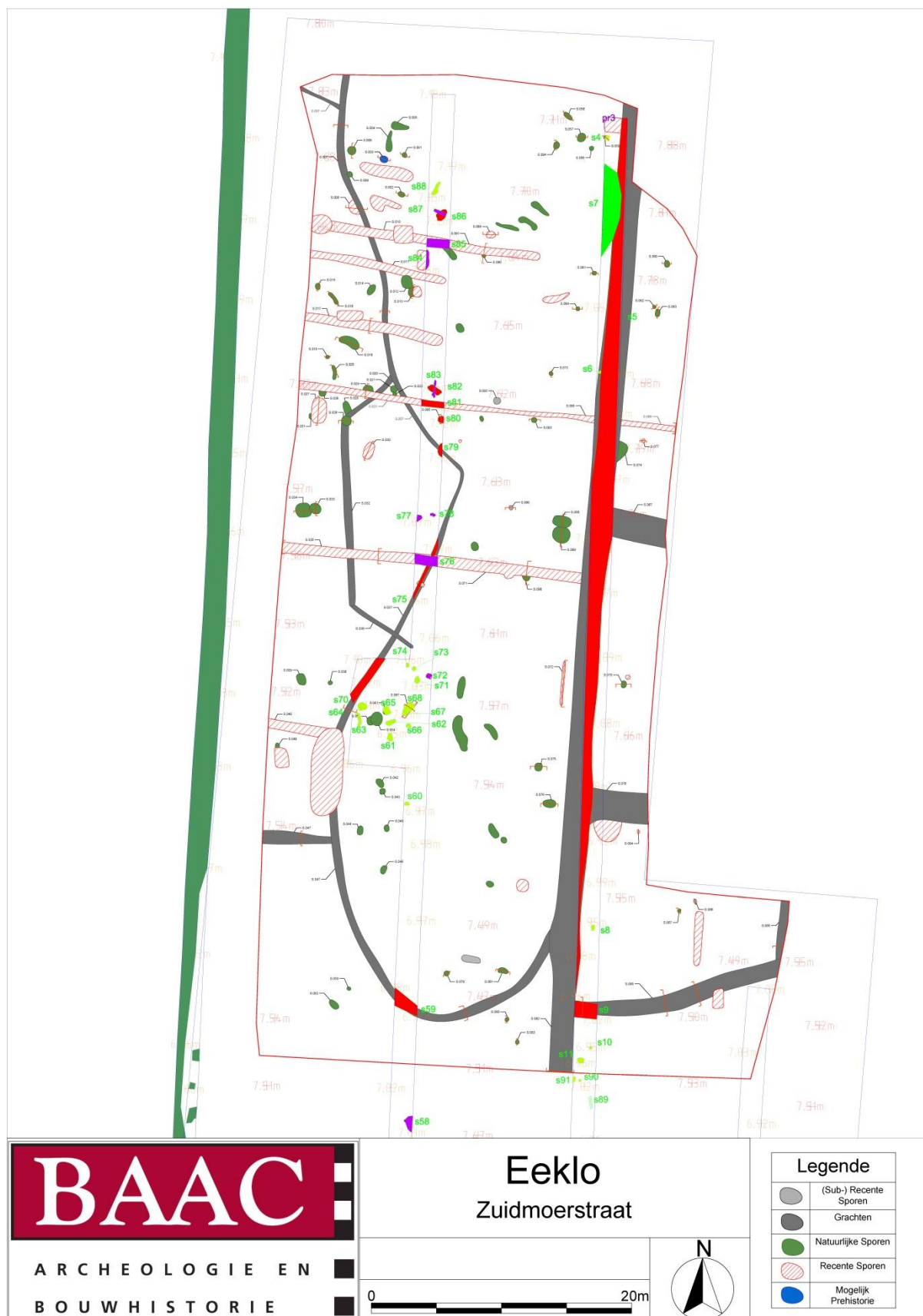
6. Evaluatie vooronderzoek

Er is tamelijk grote discrepantie tussen de interpretatie van sporen in het vooronderzoek en de interpretatie van sporen in de opgraving. Het opvallendst is het verschil in interpretatie van de lichtgrijze sporen met een diffuse aflijning. In het vooronderzoek worden dit prehistorische sporen genoemd. Er is in het vooronderzoek geen materiaal aangetroffen dat een dergelijke datering ondersteunt.

Gezien het ontbreken van een echte aftekening, de diversiteit en grilligheid in vorm en de aanwezigheid van wortelgangen en haarlijntjes aan de onderkant van de sporen zijn deze in de opgraving als natuurlijk geïnterpreteerd. De wortelgangen en haarlijntjes 'vertrekken' vanuit de sporen en zijn geen latere verstoringen. Ter hoogte van het cluster van deze sporen in het kijkvenster van het vooronderzoek (sporen 61-74, m.u.v. S70, een greppel) is inderdaad een cluster van sporen met lichtgrijze tot donkergrijze vulling aanwezig. Deze zijn echter alle natuurlijk van aard. De beide greppels die in het vooronderzoek gecoupeerd zijn (S70 en S75) bleken tijdens de opgraving hetzelfde spoor te zijn en zijn geïnterpreteerd als een natuurlijk waterloopje.

De sporen met 'donkergrijze tot bruine vulling' uit het vooronderzoek werden niet van een interpretatie voorzien, hoewel een van de greppels als recent wordt genoemd. Tijdens het definitieve onderzoek werden dergelijke sporen inderdaad als recente sporen geïdentificeerd. Het gaat met name om (afwaterings)grachten en paalkuilen. Een enkele keer werd een tractorspoor gezien. Een dergelijk spoor werd ook in het vooronderzoek aangetroffen, maar geïnterpreteerd als een rij spitsporen.

De derde categorie sporen uit het vooronderzoek betreft een groep sporen met bruine vulling die, gebaseerd op aflijning, chronologisch zijn geplaatst tussen de 'prehistorische' en recente sporen. Deze sporen zijn tijdens de opgraving ook aangetroffen en allemaal gecoupeerd. Het gaat in de meeste gevallen om recente tot subrecente sporen.

Figuur 15. Plot van het proefputtenplan op de allesporenkaart van de opgraving aan de Zuidmoerstraat te Eeklo.

7. Besluit en waardering

De opgraving aan de Zuidmoerstraat te Eeklo heeft weinig sporen opgeleverd en vrijwel geen enkel spoor met archeologische relevantie. Eén spoor betreft mogelijk een prehistorische (paal)kuil, maar het is een op zich staand spoor en bovendien zijn er geen vondsten die een dergelijke datering kunnen staven. Wel zijn er vuurstenen artefacten gevonden. Het stap voor stap beantwoorden van de onderzoeksvragen zoals verwoord in de Bijzondere Voorwaarden en hierboven weergegeven in Hoofdstuk 1 is dan ook niet zinvol. Hieronder zal in plaats daarvan een synthese worden gegeven van de resultaten van de opgraving en een waardering van het terrein.

De bodem in het plangebied geeft de indruk van een zeer nat milieu gedurende langere tijd. Er heeft geen bodemvorming plaatsgevonden en diep in het profiel is nog veen aanwezig. Het toponiem 'Zuidmoer' geeft ook aan dat het gebied waarschijnlijk deel heeft uitgemaakt van een veengebied. Het oorspronkelijk aanwezige veen is waarschijnlijk bij ontginningen afgegraven en als turf verwerkt. Gezien de hoge grondwaterstand is het onwaarschijnlijk dat er veel archeologische sporen in het gebied aanwezig zullen zijn. Er werden, naast recente sporen, enkel 15 stukken vuursteen en 11 scherven aardewerk gevonden op het terrein.

De vondst van 15 stukken vuursteen wil niet zeggen dat binnen het opgravingsterrein een nederzetting uit de steentijd heeft gelegen. Het is wel opmerkelijk dat de opgraving vrijwel enkel vuursteenvondsten heeft opgeleverd. De aanwezigheid van een werktuig, een kling en enkele afslagen zou er op kunnen wijzen dat er in de steentijd enige activiteit in het gebied heeft plaatsgevonden. Gezien het natte milieu ter plaatse lijkt het echter zeer onwaarschijnlijk dat het hier gaat om grootschalige bewoning of zelfs tijdelijke kampen, hoewel het laatste niet kan worden uitgesloten. Débitagemateriaal en/of halffabrikaten zijn niet gevonden. Dit is een aanwijzing dat het in ieder geval niet gaat om een extractiekamp of bewoningslocatie.

Het is waarschijnlijker aan te nemen dat de stukken zijn verloren of verplaatst door prehistorische mensen vanaf de ten noorden van het plangebied gelegen hogere zandgronden. Het gebied rondom deze hogere zandgronden is echter wel interessant in het licht van kennisvergaring over de steentijden: uit onderzoek is gebleken dat marginale zones (daar waar nat en droog aan elkaar grenzen) nieuwe informatie kunnen opleveren over de prehistorische mens¹⁸. Bovendien zijn sites en vondsten uit de steentijden veelvuldig gekarteerd in het Meetjesland¹⁹.

De enige andere vondstcategorie naast vuursteen is aardewerk. Het aardewerk dat in de gracht met spoornummer S82 is aangetroffen, heeft een langdurige datering, beginnend in de 16^e en doorlopend tot ver in de 19^e eeuw. Gezien het feit dat op ongeveer die locatie een perceelsloot heeft gelegen, lijkt een recentere datering meer voor de hand te liggen. Het is niet uit te sluiten dat de perceelsloot een lange geschiedenis heeft, maar een middeleeuws (of vroeger) erf begrensd ze zeker niet. De overige fragmenten hebben dezelfde datering en geven geen enkele aanleiding te vermoeden dat op deze plaats in de middeleeuwen of daarvoor activiteiten hebben plaatsgevonden.

In het licht van de resultaten heeft BAAC het Agentschap aanbevolen de onderzochte zone niet verder richting het zuiden te onderzoeken. Het Agentschap heeft dit advies gevolgd.

¹⁸ Ryssaert et al. 2007; Raemaekers et al. 2011

¹⁹ o.a. De Reu 2006

8. Bibliografie

AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN (AGIV) 2012a: *Kleurenorthofoto's* [online], <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/kleurenortho/#> (geraadpleegd op 11 december 2012).

AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN (AGIV) 2012b: *Stratengids – Positiebepaling* [online], <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/straten/#> (geraadpleegd op 11 december 2012).

AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN (AGIV) 2012c: *Digitale bodemkaart Vlaanderen* [online], <http://geo-vlaanderen.agiv.be/geo-vlaanderen/bodemkaart/#> (geraadpleegd op 11 december 2012).

DE REU, J 2006: Een intense prehistorische bewoning op de oevers van de Kale/Durme in de regio Merendree-Lovendegem-Vinderhoute (prov. Oost-Vlaanderen, België). *Notae Praehistoricae* 26, pp. 136 – 139.

DIGITALE BIBLIOTHEEK VAN DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIE 2012a: *Ferrariskaart* [online], http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerrarisCarte_nl.html, (geraadpleegd op 11 december 2012).

DIGITALE BIBLIOTHEEK VAN DE KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIE 2012b:

Atlas cadastral parcellaire de la Belgique [online],

http://dgtl.kbr.be:8881/R/ARCSUPJQLDYX9FUL88MAGDKASVVUHS428GUH7JN4H4XG7EI7HY-02865?func=results-jump-full&set_entry=000002&set_number=001476&base=GEN01,

(geraadpleegd op 11 december 2012).

PROVINCIE OOST-VLAANDEREN 2012, *Atlas der Buurtwegen (1841)* [online], <http://www.gisoost.be/home/atlasbw.php> (geraadpleegd op 11 december 2012).

RAEMAEKERS, D.C.M., J. GEUVERINK, A. MAURER, E. SCHEELE & J. VAN DER LAAN 2011: Van Swifterbant naar TRB (4300-3700 v. Chr.). Een archeologisch onderzoek van een midden-neolithische oeverzone. *Grondsporen: Opgravings- en onderzoeksrapporten van het Groninger Instituut voor Archeologie* deel 14.

<http://archeologie.eldoc.ub.rug.nl/FILES/root/Grondsporen14/StandaardrapportSwifterbantS25.pdf>

RYSERHOVE A. & R. TONDAT 1973, Eeklo in beeld en schrift. *Ons Meetjesland* jaargang 6 nr 1, pp. 1 – 20 en 41 – 55.

RYSSAERT, C, Y. PERDAEN, W, DE MAEYER, P. LALOO, W. DECLERQ & P. CROMBÉ, 2007: Searching for the Stone Age in the harbour of Ghent. How to combine test trenching and Stone Age Archaeology. *Notae Praehistoricae* 27, pp. 69 – 74.